

This project is funded by the
European Union

Letër Pozicionimi mbi Politikat dhe Strategjitë Kombëtare për Edukimin për Median dhe Informimin në Shqipëri

2020-2021

Ky aktivitet organizohet në kuadrin e projektit “Ndërtimi i Besimit në Media në Europën Juglindore dhe në Turqi, Faza e Dytë”, të financuar nga BE dhe UNESCO.

Studim Bazë mbi Politikat dhe Strategjitë Kombëtare rreth Edukimit për Median dhe Informacionin në Shqipëri

Tabela e përmbajtjes:

I. Nevoja për ndërhyrje në nxitjen e Edukimit për Median dhe Informacionin (EMI).....	4
II. Situata e EMI-t në Shqipëri.....	7
III. Parimet themelore/udhëzuese (politikat)	8
IV. Pozicionimi i përgjithshëm.....	11
V. Direktiva strategjike dhe qëndrime specifike lidhur me EMI-n.....	27
VI. Rekomandime Strategjike nga konsultimet kombëtare për EMI-n.....	28
VII. Përfundime.....	30

I. Nevoja për ndërhyrje në nxitjen e Edukimit për Median dhe Informacionin (EMI)

Media dhe informacioni luajnë një rol vendimtar në një shoqëri demokratike pasi u japin mundësi qytetarëve që të marrin vendime të mirëinformuara, ndikojnë pozitivisht në fuqizimin e pozitës dhe nxisin dhënien e kontributit të tyre në shoqëri. Potenciali që sjellin teknologjitë e reja të informacionit është shumë i madh, kështu që qytetarët dhe media duhet të jenë në gjendje që t'i përdorin me zgjuarsì këto mjete të reja dhe të shmangin rreziqet që ato mbartin me vete. Në këtë drejtim, njohja dhe edukimi për median dhe informimin (EMI) ka një rëndësi të dorës së parë në zhvillimin e mendimit kritik dhe përdorimit efikas të teknologjisë së medias dhe komunikacionit në një epokë kur përballemi me një mori informacionesh.

Tabloja mediatike shqiptare është dinamike përse i përket numrit të organeve mediatike. Momentalisht ka 15 gazeta të përditshme, duke përfshirë këtu edhe gazeta sportive, ndonëse kemi më pak se tre milionë banorë dhe shtypi nuk shpërndahet nëpër të gjithë territorin e vendit. Edhe numri i mediave audiovizive është mjaft i lartë: janë lëshuar pesë licensa për platforma digjitale kombëtare, ka 45 stacione televizive lokale, si dhe radiotelevizioni publik RTSH që transmeton në 12 kanale, nëpërmjet platformës së tij digjitale, duke përfshirë edhe dy degë të televizionit në rrethe. Përse i përket transmetimeve radiofonike, ka dy radio kombëtare, 53 radio lokale dhe katër radio komunitetesh. Përveç tyre, funksionon edhe radio Tirana, që transmeton në gjashtë kanale radio dhe katër degë nëpër rrethe.

Nga ana tjetër, tabloja e mediave online është shumë më kaotike dhe në kushtet e mungesës së statistikave zyrtare apo mënyrave të tjera për të përllogaritur numrin e mediave online, vetëm mund të spekulohet në lidhje me përmasat e këtij sektori të medias. Sipas të dhënave të Unionit të Gazetarëve Shqiptarë, mendohet se në vend ka më shumë se 800 media online. Rritja dramatike e numrit të mediave online vjen si rrjedhojë e kostove relativisht të ulëta në krahasim me sektorët e tjerë të medias dhe përhapjes së gjerë të internetit nëpër të gjithë vendin. Sipas entit rregullator të komunikacioneve elektronike, niveli i përhapjes së internetit në fund të vitit 2019 ishte 75%. Po kështu, shqiptarët janë përdorues të rregullt të rrjeteve sociale, veçanërisht në Facebook, me rreth 1.4 milionë faqe, apo një nivel përhapje prej 49 për qind, deri në fund të muajit janar 2020.

Me zhvendosjen me shpejtësi të qendrës së gravitetit të medias shqiptare online, relievi mediatik duket se është përmbysur. Gazetaria shqiptare përjeton fenomenin e portalizimit dhe facebook-izimit dhe ashtu si në vende të tjera prodhon vetë dhe përballlet me lajmë të rreme të përditshme. Teoritë e konspiracionit, që më parë gjendeshin vetëm në mediat ekstremiste, tani po dominojnë gjerësisht median tradicionale. Disinformimi paraqitet si një problem serioz që duhet përballuar. Kjo u vu re qartë gjatë pandemisë së COVID-19, kur teoritë e konspiracionit dhe disinformacionet u përhapën me shpejtësi.

Përvoja ka treguar se publiku shqiptar nuk ka imunitetin e nevojshëm dhe aftësitë e duhura për t'u përballur me lajmet e rreme (fake news) dhe disinformacionet, nuk ka qasjen kritike të domosdoshme për të dalluar të vërtetën, për të dalluar çfarë është fake news dhe çfarë është real news etj. Indexi i Media Literacy i 2018 e vendos Shqipërinë gati në fund të listës së vendeve europiane, duke lënë pas vetëm Turqinë dhe Maqedoninë e Veriut. Renditje kjo që sinjalizon domosdoshmërinë e ndërhyrjeve të menjëhershme dhe planifikimin e ndërhyrjeve strategjike për të përmirësuar nivelin e edukimit për median dhe informimin në Shqipëri.

Ndryshimet thelbësore në panoramën mediatike dhe informative tregojnë se shkollat nuk janë më të vetmet burime të njohurive dhe nxënies. Kjo nënkupton edhe rolin që duhet të luajnë institucionet mësimdhënëse informale dhe të ndërmjetme, si bibliotekat, arkivat, muzetë dhe institucione të tjera kulturore.

Në Shqipëri përgatitjet dhe përpjekjet për edukimin për median dhe informacionin janë ende në hapat e para dhe projekti në fjalë është një ndër ndërhyrjet më të konsoliduara pasi synon ta bëjë EMI-n pjesë të kurrikulës zyrtare në arsimin parauniversitar.

II. Situata e EMI-t në Shqipëri

Në vendin tonë *nuk ekziston ende një strategji që orienton politikat kombëtare për edukimin mediatik dhe informacionin, për t'ju përgjigjur nevojave në këtë fushë.* Strategji të ndryshme kombëtare (Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim; Strategjia për Zhvillimin e Arsimit Para-Universitar, Agjenda Digjitale, Strategjia Kombëtare për Kulturën, etj.) cekin një apo disa elementë të EMI-t, sikurse është për shembull digjitalizimi i shërbimeve dhe rritja e aftësive kompjuterike, *por mungon qasja e plotë e zhvillimit të kompetencave në EMI* (të menduarit kritik, vlerësimi i informacioneve dhe burimeve të informacionit, aftësia për të aksesuar dhe lokalizuar burimet informative, krijimi i përmbajtjeve, nxitja e qytetarisë aktive, të kuptuarit e medias dhe sistemeve të informimit, etj).

Kjo mungesë reflektohet gjithashtu edhe në të trija nivelet e edukimit, atij formal, jo-formal dhe informal. Ndonëse në sistemin parauniversitar i është dhënë përparësi përdorimit të TIK gjatë procesit të mësimdhënies dhe mësimnxënies, *kjo përparësi është e kufizuar vetëm në aspektin dhe edukimin teknologjik dhe përdorimit të paisjeve,* duke mos u përqëndruar në kompetencat e tjera të EMI-t. Integrimi i kurrikulës për EMI-n në kurrikulën e arsimit parauniversitar, do të shtonte njohuritë dhe aftësitë e nxënësve dhe mësuesve në fushën e edukimit për median dhe informimin.

Në nivel universitar, koncepte të caktuara të EMI-t mësohen nga programe të ndryshme të formimit akademik të ciklit Bachelor dhe Master, në fakultete të universiteteve publike

(Universiteti i Tiranës, Aleksandër Moisiu, Aleksandër Xhuvani, etj.) dhe private (Universiteti Beder, etj.). Këto koncepte në varësi të degëve përfshijnë njohjen me median, audiencën, kompetencën digjitale, prodhimin e përmbajtjeve multimediale, etj., por ajo që *mbetet për t'u theksuar është mungesa e formimit të përgjithshëm për EMI-n. Është e domosdoshme që ndërhyrjet EMI në nivel universitar të planifikohen në tri nivele: 1) operacional (ku të përfshihet promovimi, ndërgjegjësimi 2) analitik (të menduarit kritik, aftësitë analizuese, verifikimi i burimeve, reagimi ndaj fake neës dhe propagandes etj.) dhe 3) krijues (zhvillimi i aftësive për të krijuar përmbajtje, si edhe për ta publikuar atë).*

Nevoja për edukimin për median dhe informimin është njohur dhe ka filluar të tërheqë vëmendjen e aktorëve të ndryshëm. Fakti që ka nisma, ndonëse sporadike dhe afatshkurtra, është një tregues pozitiv në këtë drejtim. Megjithëse nismat janë prezente, mungesa e organizatave dhe shoqatave të forta në nivel komunitetesh në fushën e arsimit, medias, dhe informacionit, ka penguar zhvillimin e mëtejshëm të arsimimit jo-formal në fushën e EMI-t.

Nga kërkimi që është bërë, vihet re që nismat dhe kontributi i dhënë për EMI-n në edukimin formal është i përqendruar kryesisht tek TIK dhe kompetencat digjitale; në edukimin jo-formal është afatshkurtër, sporadik dhe i pakoordinuar mes aktorëve kryesorë. Këto nisma janë të përqendruara kryesisht tek gazetaria, krijimtaria multimediale, aftësimi digjital tek fëmijët dhe të rinjtë, mirëpo ende nuk ka një kontribut të mirëfilltë për EMI-n sikurse përkufizohet nga UNESCO. Ndërsa në edukimin informal, EMI është përqendruar tek aksesimi në informacion, ofrimi i shërbimeve digjitale, si edhe nxitja e leximit dhe rritja e numrit të frekuentuesve në institucionet përkatëse duke kontribuar kështu në disa elementë të përqasjes holistike të EMI-t, por jo në tërësinë e tij.

Nisur nga nevojat e identifikuar dhe nga boshllëqet në nismat ekzistuese, në kuadër të këtij projekti është hartuar draft-kurrikula e EMI-t për mësuesit e ciklit parauniversitar në bashkëpunim me Agjencinë për Sigurimin e Cilësisë në Arsimin Parauniversitar (ASCAP). Kurrikula është mbështetur në kuadrin e kompetencave të UNESCO-s dhe do të bëhet pjesë e kurrikulës zyrtare në ciklin e arsimit parauniversitar, që do të pilotohet fillimisht në 20 shkolla, fillore dhe të mesme, në Tiranë, Durrës, Lezhë dhe Elbasan, si në zonat rurale dhe ato urbane. Kjo do të jetë kurrikula e parë e integruar për EMI-n në arsimin formal në Shqipëri.

III. Parimet themelore/udhëzuese (për politikat)

Parimet udhëzuese në këtë dokument u përmbahen vlerave demokratike që përfshijnë të drejtën e informimit dhe të drejtën e shprehjes, si dhe kontributin që japin këto vlera në përfshirjen më të gjerë të qytetarëve në proceset demokratike dhe komunikimin demokratik.

Bazuar në përkufizimin e UNESCO-s mbi edukimin për median dhe informimin, ky studim kërkon të harmonizojë përjasjen gjithëpërfshirëse ndaj EMI-t dhe ta aplikojë këtë koncept në situatën shqiptare. Synimi është të inkurajohet një përjasje që fuqizon qytetarët, nxit mendimin kritik, promovon diversitetin kulturor, gjithëpërfshirjen sociale dhe barazinë gjinore.

Ky dokument bazohet në përfshirjen e shumë palëve në këtë proces, duke ndjekur konceptin e UNESCO-s mbi edukimin për median dhe informacionin. Qëllimi i këtij dokumenti është të shërbejë si një pikënisje nxitëse për hartimin dhe zbatimin e politikave mbi EMI-n, duke u mbështetur tek politikat ekzistuese dhe aktorët kryesorë në Shqipëri.

IV. Pozicionimi i përgjithshëm

Mbështetur tek rezultatet e studimit mbi situatën aktuale të Edukimit për Median dhe Informimin në Shqipëri, në trija nivelet edukative (formal, jo-formal dhe informal) ky raport këshillon një përjasje dhe politika më gjithëpërfshirëse në lidhje me EMI-n, që ju përgjigjen nevojave të të gjithë anëtarëve të shoqërisë, pa dallim.

Konsultimet Kombëtare dhe intervistat me aktorët kryesorë që kontribuojnë për përparimin e çështjeve të Edukimit për Median dhe Informimin në vend, nxorrën në pah *domosdoshmërinë për ndërhyrje në rregullimin e analfabetizmit mediatik dhe informativ*. Ndonëse gjatë katër viteve të fundit përpjekjet dhe nismat për EMI- janë shtuar, ato mbeten sporadike, të pa-harmonizuara dhe të pa-koordinuara. Nevoja për të pasur singjeri mes aktorëve dhe nismave që ndërmerren mbetet në fillim të listës.

Një pikë e mirë fillimi për krijimin e sinergjive është *përjasja shumëpalëshe, e cila është ndjekur edhe në këtë studim, për të mbledhur sugjerimet e palëve të interesuara mbi strategjinë kombëtare për edukimin për median dhe informimin*. Një strategji e tillë nuk ka ekzistuar deri më sot, prandaj edhe kontributi i aktorëve kryesorë është me shumë vlerë në formëzimin e saj.

Aktorë të rëndësishëm në avancimin e edukimit për median dhe informimit mbeten qeveria qendrore-Ministria e Arsimit, Rinisë dhe Sporteve e cila ka shfaqur interesin dhe gadishmërinë për integrim të kurrikulës MIL në kurrikulën formale të arsimit para-universitar. Agjencia për Sigurimin e Cilësisë në Arsimin Parauniversitar është palë kyçe në këtë projekt dhe ka kontribuar në hartimin e draft-kurrikulës për mësuesit, që do të jetë edhe dokumenti bazë që do të orientojë mësuesit për të përcjellë njohuritë dhe mësuar kompetencat EMI tæk nxënësit.

Përveç institucioneve qendrore, palë të rëndësishme janë edhe aktorë nga fusha e arsimit universitar, biznesit, bibliotekat private dhe publike, muzetë, operatorë në fushën e informacionit,

përfaqësues nga sektori privat dhe shoqëria civile. Duke u nisur nga fakti se ky është një koncept shumë i ri, që nuk është marrë në konsideratë aq sa duhet nga politikat aktuale, është krijuar mundësia që të hartohet një strategji e qartë dhe e plotë mbi EMI-n, që do të marrë parasysh të gjitha aspektet, konceptet, objektivat, mekanizmat dhe aktorët, si edhe të sigurojë përfshirjen e tyre të plotë në proces.

Sugjerimet kryesore nga konsultimet kombetare theksojnë hartimin e një strategjie gjithëpërfshirëse që adreson nevojat për edukim për media dhe informim në të trija nivelet edukative, formal, jo-formal dhe informal, që njëkohësisht prek të gjitha grupmoshat (fëmijët, të rinjtë, studentët, të rriturit) dhe nxit edukimin mediatik dhe informative në shkallë të gjerë.

V. Direktiva strategjike dhe qëndrime specifike lidhur me EMI-n

Të hartohet dhe miratohet Strategjia Kombëtare për Edukimin për Median dhe Informimin që do të shërbejë si udhëzues për programet dhe politikat specifike që do të hartohen për të nxitur edukimin për media dhe informimin në arsimin formal, edukimin jo-formal dhe informal.

EMI të adresohet sipas këndvështrimit të UNESCO-s dhe të përfshijë të gjitha fushat, si edukimin mediatik, edukimin mbi informacionin, edukimin digjital, të menduarit kritik, krijimtarinë mediatike, etj., në mënyrë që ky koncept të mund të përfshihet në dokumente strategjike, si dhe në rregulloret apo udhëzimet që do të pasojnë.

Të nxitet integrimi i EMI-t në kurrikulat zyrtare të arsimit parauniversitar në ciklin fillor, 9-vjeçar dhe të mesëm.

Të nxitet integrimi i EMI-t në kurrikulat zyrtare të arsimit universitar, specifikisht në tri drejtime: 1) operacional (ku të përfshihet promovimi, ndërgjegjësimi 2) analitik (të menduarit kritik, aftësitë analizuese, verifikimi i burimeve, reagimi ndaj fake neës dhe propagandes etj.) dhe 3) krijues (zhvillimi i aftësive për të krijuar përmbajtje, si edhe për ta publikuar atë).

Të organizohen fushata dhe aktivitete ndërgjegjësuëse dhe promovuese për të njohur publikun e gjerë së pari me konceptin EMI, pasi nuk njihet si koncept.

VI. Rekomandime Strategjike nga konsultimet kombëtare për EMI-n

- T'i jepet përparësi Edukimit për Median dhe Informimin në edukimin formal, jo-formal dhe informal në mënyrë që të garantohet qëndrueshmëria dhe krijimi i kulturës për median dhe informimin.
- Programet për edukimin për median dhe informacionin në nivel universitar të ofrojnë arsimim specifik dhe trajnim të vazhduar për të përmirësuar njohjen me median dhe informacionin tek studentët dhe profesionistët e rinj.
- Programet për edukimin për median dhe informacionin në nivel para-universitar të ofrojnë arsimim specifik dhe trajnim të vazhduar për të përmirësuar njohjen me median dhe informacionin tek mësuesit dhe nxënësit.
- Programet EMI të hartohen në mënyrë të tillë që të mundësojnë përfshirjen sa më të gjerë të qytetarëve në këtë proces (pa dallim moshe, niveli arsimit, gjinie, statusi punësi) duke përmirësuar marrëdhëniet e tyre me median dhe informacionin, si dhe duke ndihmuar kristalizimin e mendimit kritik në lidhje me to.
- Programet EMI të nxisin përmirësim të profesionalizmit në media dhe krijimin e organizmave vetë-rregulluese që do të ndihmojnë në procesin e edukimit të qytetarëve për median dhe informacionin.
- Programet EMI të promovojnë vlerat e medias, arkivave, bibliotekave, muzeve dhe përcuesve të tjerë të informacionit për të përmirësuar gjithëpërfshirjen sociale, politikat anti-diskriminuese, dhe mungesën e zhvillimit në zona më mundësi të pakta ekonomike.

VII. Përfundime

Nevoja për të sfiduar dhe adresuar analfabetizimin mediatik dhe informativ është e një rëndësie thelbësore. Konsultimet kombëtare theksojnë domosdoshmërinë për ndërhyrje në nivel kombëtar në këtë drejtim.

Ndërhyrjet sugjerohen të bëhen në arsimin formal (cikli universitar dhe para-universitar; në arsimin jo-formal dhe atë informal, kjo me synimin për të pasur një arritje të gjerë të të gjitha grupeve në shoqëri, për të rritur nivelin e përgjithshëm edukativ mbi EMI-n.

Krijimi i sinergjive mes palëve të interesuara në këtë proces, për të siguruar bashkërendimin e përpjekjeve të përbashkëta në fushën e edukimit për median dhe informacionin, mbetet një boshllëk që duhet mbushur.